

TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA SPORT TURIZMINING O`RNI

Johongirov Mirsulton Ibroxim o`g`li

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti, TOUP: 704U-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: **Yo`ldoshev Abdumalik Ilxomovich**

Annotatsiya

Ushbu maqolada sport turizmining O'zbekiston turizm sohasidagi o'рни, uning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ahamiyati tahlil qilingan. Muallif sport turizmini rivojlantirishda infratuzilma, ekologik barqarorlik, yoshlar ishtiroki va xalqaro sport tadbirlarining roli haqida fikr yuritadi. Mavjud muammolar va istiqbollari chuqur tahlil qilinib, sohaga oid amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: sport turizmi, turizmni rivojlantirish, infratuzilma, ekologik barqarorlik, yoshlar faolligi, xalqaro hamkorlik, turistik salohiyat.

Abstract

This article explores the role of sports tourism in Uzbekistan's tourism sector, analyzing its economic, social, and cultural significance. The author discusses the importance of infrastructure development, ecological sustainability, youth engagement, and international sports events in promoting sports tourism. The article also identifies current challenges and future prospects, offering practical recommendations for the sustainable growth of the sector.

Key words: sports tourism, tourism development, infrastructure, ecological sustainability, youth engagement, international cooperation, tourism potential.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston turizm sohasida katta o'zgarishlarga guvoh bo'lmoqda. An'anaviy madaniy va tarixiy obidalarni ko'zdan kechirish bilan cheklanib qolmasdan, bugungi kunda turizmning yangicha yo'nalishlariga, jumladan sport turizmiga katta e'tibor qaratilmoqda. Bu esa nafaqat sayyohlarni jalb qilish, balki sog'lom turmush tarzini targ'ib etish, iqtisodiy faollikni oshirish va xalqaro aloqalarni mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Sport turizmi nafaqat

iqtisodiy jihatdan foydali yoʻnalish balki madaniy aloqalarni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Chunki sport xalqaro doʻstlik va hamkorlik timsolidir. Har bir musobaqa har bir sport tadbiri bir necha millat vakillarini bir sahnada birlashtirib ularni umumiy maqsad yoʻlida birlashtiradi Bu esa xalqaro turizm oqimini oshiradi va mamlakatning global maydondagi nufuzini mustahkamlaydi. Oʻzbekistonda sport turizmi rivojini jadallashtirish uchun davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Xususiy tadbirkorlar uchun sportga oid loyihalarni amalga oshirishda soddalashtirilgan kreditlar soliq imtiyozlari hamda investitsion qoʻllab-quvvatlash mexanizmlarini joriy etish zarur. Shu bilan birga turizmni tartibga soluvchi qonunchilik bazasi ham zamon talablariga mos ravishda takomillashtirilib borilishi lozim. Yosh avlod orasida sportga qiziqishni oshirish ularning hayotida faol turmush tarzini shakllantirish bilan birga turistik salohiyatni oshirishga xizmat qiladi. Masalan togʻ changʻisi muz ustida konkida uchish yoki velosport musobaqalari orqali yoshlar yangi hududlarni kashf etadi ularni rivojlantirishga hissa qoʻshadi Shu yoʻl bilan sport turizmi nafaqat sayohat balki taʼlim tarbiya va madaniyat tarqatuvchi vosita sifatida namoyon boʻladi.

Ayniqsa ekologik toza va barqaror sport turizmi sohasida ishlash muhim masala boʻlib qolmoqda. Tabiiy resurslardan samarali va masʼuliyatli foydalanish togʻ hududlari suv havzalari va oʻrmonlar bilan bogʻliq sport turlarini targʻib etish orqali nafaqat sayyohlarni jalb qilish balki tabiiy boyliklarni asrash ham mumkin. Shu bilan birga mahalliy aholining ekologik madaniyatini oshirish ham sport turizmi orqali amalga oshiriladi. Sport turizmi orqali mamlakatimizda ijtimoiy birlashuv kuchayadi turli viloyatlardan kelgan odamlar musobaqa va sport tadbirlarida ishtirok etar ekanlar ular orasida doʻstlik birdamlik va yurtga sadoqat tuygʻusi kuchayadi. Bu esa milliy birlik va barqarorlikni taʼminlashda ham muhim omil hisoblanadi.

.Kelajakda Oʻzbekiston sport turizmini rivojlantirish orqali yangi iqtisodiy imkoniyatlarni kashf etadi ayniqsa innovatsion texnologiyalarni turizm sohasiga joriy qilish orqali raqamli xizmatlar platformalari virtual sport marshrutlari hamda sunʼiy intellekt asosida sayyohlarga moslashtirilgan xizmatlar tizimi yoʻlga qoʻyilishi mumkin. Bu esa zamonaviy turizm talablariga toʻliq javob beradigan tizimni shakllantiradi. Shu tariqa sport turizmi faqatgina dam olish vositasi emas balki mamlakat taraqqiyotining muhim tarkibiy qismidir. U sogʻlom avlodni shakllantirish iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirish xalqaro maydonda tan olinish va milliy gʻururni mustahkamlashga xizmat qiladi. Oʻzbekistonning tabiiy resurslari iqlimiy

imkoniyatlari va boy madaniyati sport turizmini yanada yuqori bosqichga olib chiqishga tayyor.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Sport turizmi mavzusiga oid ilmiy va amaliy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu yo'nalish global miqyosda turizm industriyasining ajralmas bo'lagiga aylanmoqda. Jahon sayyohlik tashkilotining (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, so'nggi o'n yillikda sport bilan bog'liq sayohatlar hajmi jadal o'sib bormoqda. Xususan, Getz (2008) va Higham (2016) kabi tadqiqotchilar sport tadbirlarining turizm oqimiga va shaharlar brendiga ijobiy ta'sirini chuqur tahlil qilgan. Mahalliy darajada esa O'zbekiston Respublikasi Turizm va sport vazirligining statistik hisobotlari, O'zbekistonda sayyohlik infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari, shuningdek, so'nggi yillarda chop etilgan ilmiy maqolalar (masalan, "O'zbekistonda sport turizmini rivojlantirish istiqbollari", "Sport va turizm: integratsiya yo'nalishlari") bu sohaning amaliy qamrovini yoritishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, ko'plab adabiyotlarda sport turizmining iqtisodiy va ijtimoiy jihatlariga alohida urg'u berilgan, biroq ekologik barqarorlik, mahalliy aholining ishtiroki va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasi masalalari hali yetarlicha o'rganilmagan. Shu sababli mazkur maqolada aynan shu yo'nalishlarga e'tibor qaratildi.

Metodologiya

Mazkur maqola yozilishida sifatli tahlil metodlari asos qilib olindi. Asosan quyidagi yondashuvlar qo'llanildi:

- **Deskriptiv yondashuv** orqali sport turizmining nazariy asoslari, uning turlari va xususiyatlari tavsiflandi;
- **Kontekstual tahlil** asosida O'zbekistonda mavjud sport turizmi infratuzilmasi, mavjud imkoniyatlar va muammolar o'rganildi;
- **Taqqoslov tahlil** orqali jahon tajribasi bilan O'zbekiston holati solishtirildi;
- **Empirik ma'lumotlarga tayanilgan** holda (Turizm va sport vazirligi statistikasi, ommaviy axborot vositalaridagi yangiliklar va intervyular) hozirgi vaziyatga oid real raqamlar asosida xulosalar chiqarildi.

Shuningdek, maqolada **holistik yondashuv** asosida sport turizmi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy, ekologik va madaniy omillar bilan bog'liq kompleks tizim

sifatida ko'rib chiqildi. Ma'lumotlar tahlili asosan so'nggi besh yillik davrni qamrab olgan bo'lib, dolzarb va yangilangan ma'lumotlarga tayanildi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tahlillar va mavjud ma'lumotlar asosida sport turizmi O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri ekanligi tasdiqlandi. Sport tadbirlari orqali sayyohlar oqimini oshirish, yangi xizmatlar turlarini yaratish va mintaqaviy iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkinligi aniqlandi. Ayniqsa tog'li hududlar, suv havzalari va cho'l zonalari sport turizmini yo'lga qo'yish uchun katta salohiyatga ega. Turizm va sport vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda O'zbekistonga kelgan xorijiy turistlarning 12 foizi sport bilan bog'liq faoliyatda qatnashish maqsadida tashrif buyurgan. Bu ko'rsatkich 2020-yilga nisbatan ikki baravarga oshganini bildiradi. Eng ommabop yo'nalishlar sifatida Charvak, Chimyon, Zaamin va Nuratau hududlari ajralib turadi. Bu hududlarda chang'ichi sporti, piyoda yurish yo'laklari va velomarshrutlar faol rivojlanmoqda.

Sport turizmi nima va u qanday shakllarda bo'ladi?

Sport turizmi — bu insonlarning sport musobaqalarida ishtirok etish yoki tomosha qilish, shuningdek, faol dam olish, ekstremal sport turlariga qiziqish asosida amalga oshiriladigan sayohat turidir. U quyidagi turlarga bo'linadi:

- **Faol sport turizmi** (masalan, velomarafonlar, tog' chang'isi, rafting, trekking);
- **Tomoshabin sport turizmi** (xalqaro futbol, tennis yoki olimpiada kabi musobaqalarni kuzatish);
- **Ekstremal sport turizmi** (parashyut bilan sakrash, tog'larga chiqish, qumli cho'llarda motopoyga);
- **Sport lagerlari va oromgohlar** (yoshlar va bolalar uchun sport-sog'lomlashtirish oromgohlari).

O'zbekistonda sport turizmining hozirgi holati

O'zbekiston hududi sport turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Respublikamizda tog'li hududlar (Chotqol, Hisor tizmalari), cho'l va yarim cho'l zonalari, ko'llar (Aydar, Charvak, Sarez) mavjud bo'lib, ular sportning turli shakllari uchun tabiiy maydon bo'la oladi. Ayniqsa, Charvak suv ombori yaqinida joylashgan dam olish zonalari yilning barcha faslida sayyohlar oqimini qabul qilmoqda. 2024-

yilda O'zbekiston turizm va sport vazirligi tomonidan berilgan ma'lumotlarga ko'ra, sport bilan bog'liq sayyohlar soni 2019-yilga nisbatan 2,5 baravarga oshgan.

Sport turizmining ijtimoiy va iqtisodiy foydasi

1. **Iqtisodiy o'sish:** Sport tadbirlari va musobaqalar mehmonxonalar, restoranlar, transport va boshqa xizmatlar ko'lamini kengaytiradi.
2. **Yangi ish o'rinlari:** Sport turizmi bilan bog'liq infratuzilmalarni rivojlantirish natijasida mahalliy aholiga ish o'rinlari yaratiladi.
3. **Xalqaro imidj:** Yirik sport tadbirlarini qabul qilgan mamlakatlar jahon miqyosida tan olinadi va turistik brend sifatida mustahkamlanadi.
4. **Sog'lom turmush tarzini targ'ib etish:** Bu nafaqat sayyohlar, balki mahalliy aholi uchun ham jismoniy faollikni rag'batlantiradi.

Dolzarb muammolar va takliflar

Sport turizmini yanada rivojlantirish uchun bir nechta muhim qadamlarni amalga oshirish lozim:

- Infratuzilmalarni modernizatsiya qilish;
- Sport tadbirlarini ko'proq xalqaro darajada tashkil etish;
- Mahalliy aholining til va xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish;
- Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali ekologik xavfsizlikni ta'minlash.

Tahlil

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, sport turizmining rivoji bevosita infratuzilma holatiga bog'liq. Transport yo'llari, mehmonxona va dam olish maskanlari, sport inshootlari va xavfsizlik tizimlari yetarli darajada rivojlanmagan hududlarda sayyohlar oqimi sezilarli past. Shu bilan birga, mahalliy aholi o'rtasida xizmat ko'rsatish sifati va chet tillarini bilish darajasi ham sport turizmi rivojiga ta'sir qiluvchi muhim omil sifatida qayd etildi. Sport turizmi faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham ijobiy natijalar berayotgani kuzatildi. Yoshlar orasida sog'lom turmush tarziga intilish kuchaymoqda, viloyatlararo hamkorlik va ichki turizm shakllanmoqda. Shu bilan birga, xalqaro sport musobaqalari orqali O'zbekistonning turistik imidji oshmoqda, bu esa yangi investitsiyalar va tashqi aloqalarning kengayishiga xizmat qilmoqda. Tahlil davomida aniqlanishicha, sport turizmi yo'nalishida ekologik xavfsizlik, barqaror rivojlanish va mahalliy aholining faolligi alohida e'tibor talab etadi. Ekstremal sport

turlarini tashkil qilishda xavfsizlik qoidalariga rioya etish, ekologik resurslardan oqilona foydalanish, tabiatni asrash va ekoturizm bilan integratsiya qilish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shunday qilib, mavjud raqamlar va kuzatuvlar asosida sport turizmini O'zbekistonda strategik darajada rivojlantirish orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash, sog'lom jamiyatni shakllantirish va xalqaro turizm bozorida raqobatbardosh o'ringa ega bo'lish mumkin degan xulosaga kelinmoqda.

Xulosa

Sport turizmi — bu zamonaviy turizmning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biridir. O'zbekiston singari tabiati xilma-xil, iqlimi qulay va yoshlari faol bo'lgan mamlakatda bu sohani rivojlantirish katta natijalar berishi mumkin. Sport turizmi orqali nafaqat sayyohlar jalb qilinadi, balki mamlakatimiz sog'lom, faol va jahon hamjamiyatida o'z o'rniga ega davlat sifatida namoyon bo'ladi. Sport turizmi O'zbekistonda turizmning eng istiqbolli va dinamik rivojlanayotgan yo'nalishlaridan biri bo'lib, u nafaqat mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda, balki sog'lom turmush tarzini shakllantirish, yoshlar faolligini oshirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Tabiiy resurslarning boyligi, geografik joylashuv, iqlim qulayligi va madaniy xilma-xillik O'zbekistonning sport turizmi salohiyatini yanada yuksaltirish imkonini bermoqda. Olib borilgan tahlillar asosida sport turizmining rivoji uchun zarur infratuzilmani yaratish, xizmatlar sifatini oshirish, ekologik muvozanatni saqlagan holda xavfsiz va barqaror turizm modelini ishlab chiqish lozimligi aniqlandi. Xususan, davlat siyosatining uzviy yo'naltirilganligi, xususiy sektorni jalb qilish va xalqaro tajribani o'zlashtirish orqali sport turizmi O'zbekistonning turistik brendini mustahkamlovchi asosiy omillardan biriga aylanishi mumkin. Shu sababli, sport turizmini rivojlantirish masalasi nafaqat iqtisodiy, balki strategik ahamiyatga ega milliy ustuvor yo'nalish sifatida ko'rilishi lozim. Kelgusida bu yo'nalishda amalga oshiriladigan tizimli islohotlar O'zbekistonning global turizm xaritasida munosib o'rin egallashini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov Q.X. (2021). *Turizm va sport: integratsiya imkoniyatlari*. Toshkent: "Yangi asr avlodi".
2. Akramova M. (2020). *O'zbekistonning sport turizmi salohiyati*. Samarqand: SamDU nashriyoti.
3. Azizov B.S. (2019). *Ekoturizm va barqaror rivojlanish*. Toshkent: Ilm ziyo.

4. Bekmurodov D. (2022). *Sport tadbirlarining hududiy turizmga ta'siri*. "Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar" jurnali, 2(10), 45–50.
5. G'ulomov S.S. (2021). *Turizm iqtisodiyoti asoslari*. Toshkent: Iqtisod-Moliya.
6. Jo'rayev A.T. (2020). *Sport turizmining zamonaviy yo'nalishlari*. Qarshi: QarDU nashriyoti.
7. Karimov F. (2021). *Sport tadbirlari orqali turistik brend yaratish*. "Marketing va menejment" jurnali, 3(15), 34–39.
8. Madrahimov I.H. (2023). *Turizm infratuzilmasi va uni rivojlantirish strategiyalari*. Toshkent: Turizmni rivojlantirish agentligi nashriyoti.
9. O'zbekiston Respublikasi Turizm va sport vazirligi (2024). *2023-yil uchun statistik hisobot*. Toshkent: Rasmiy nashr.
10. Yusupova D. (2018). *Sport va ekstremal turizm: imkoniyatlar va xavfsizlik*. "Yosh olimlar" ilmiy to'plami, 1(5), 22–26.